

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 11 februari 1936 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående vidtagande av förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 485, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Hagberg* i Malmö och *Jacobsson* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsam, förnyad, allsidig och förutsättningslös utredning angående enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar, därvid borde tillses, att av enhetsprisföretagens verksamhet berörda näringsgrupper erhöle representation i den kommitté, som komme att tillsättas för utredningsuppdragets fullgörande.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Vid 1934 års riksdag framställdes i fyra motioner — I: 13 av herr *Wohlin* m. fl., II: 27 av herr *Jacobsson* m. fl., II: 30 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl. samt II: 501 av herrar *Wallén* och *Nyblom* — yrkanden, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning angående de ekonomiska och sociala verkningarna av de s. k. enhetsprisföretagen inom detaljhandeln m. m., varjämte i en motion, II: 28 av herr *Meyerhöffer* m. fl., föreslogs, att riksdagen för sin del omedelbart måtte besluta antaga lag om förbud mot öppnande och utvidgning av s. k. enhetsprisaffärer.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som — efter att hava erhållit yttranden eller skrivelser i ärendet från åtskilliga företag och organisationer — i utlåtande nr 18 anförde:

I de föreliggande motionerna ävensom i vissa av de utlåtanden, som inkommit till utskottet, har i fråga om de s. k. enhetsprisföretagen anförts, att deras verksamhet i ett flertal olika hänseenden skulle medföra skadliga verkningar av social och ekonomisk natur. Härutinnan har särskilt framhållits, att den enskilda detaljhandeln skulle mycket svårt skadas av konkurrensen från enhetsprisföretagens sida. Uti de yttranden, som avgivits till utskottet av de båda enhetsprisföretagen i vårt land, *Enhetspris aktiebolaget Epa* och *Tempo aktiebolag*, ävensom av Sveriges industriförbund och svenska handelsarbetareförbundet har framlagts material i syfte att vederlägga vissa av de i motionerna och annorledes framställda påståendena om de ofördelaktiga sociala och samhällsekonomiska verkningar, som skulle förorsakas av enhetsprisföretagen.

Då enhetsprisföretagen äga en avsevärd betydelse för vårt näringsliv, finner utskottet en allsidig och förutsättningslös utredning i fråga om deras verkningar, framför allt inom handelsomsättningens och produktionens område, påkallad. Vid denna utredning synes bland annat undersökning böra verkställas därom, huruvida varor, som äro av mindervärdig beskaffenhet eller som tillverkats i utlandet, försäljas hos enhetsprisföretagen i större utsträckning än vad som är fallet inom annan detaljhandel.

I motionen II: 28 har framförts det yrkandet, att en lag om förbud mot öppnande och utvidgning av enhetsprisaffärer omedelbart skall antagas. Här är emellertid enligt utskottets mening fråga om ett synnerligen invecklat lagstiftningsproblem, som i varje fall icke torde kunna lösas utan att dessförinnan en utredning av det slag, som utskottet ovan angivit, blivit verkställd.

Utskottet hemställde, bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning angående de sociala och ekonomiska verkningarna, särskilt inom handelsomsättningens och produktionens områden, i vårt land av s. k. enhetsprisföretag inom detaljhandeln samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer anfördes dels av herrar Hage, Norman, Hansson i Trollhättan och Pettersson i Hällbacken, dels ock av herr Holmström.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den 15 juni 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst tre personer att såsom sakkunniga biträda inom departementet med att verkställa den av riksdagen (skrivelse nr 146) begärda utredningen. Jämlikt detta bemyndigande tillkallades samma dag såsom sakkunniga fil. doktorn M. Marcus (tillika ordförande), professorn vid handelshögskolan i Stockholm K. G. G. Törnqvist och vice direktören i Sveriges industriförbund G. C. A. Settergren.

Den 30 november 1935 avlämnade de sakkunniga betänkande med av dem verkställd utredning, benämnd »De svenska enhetsprisföretagen» (statens offentliga utredningar 1935: 63).

Beträffande utredningsarbetets planläggning må återgivas följande ur de sakkunnigas betänkande (sid. 17—20) hämtade uppgifter:

I planen för utredningen ingingo bland annat två särskilda frågeformulär, avsedda att besvaras det ena av de båda enhetsprisföretagen Enhetspris A/B Epa och Tempo A/B samt det andra av detaljhandlare på vissa orter, där enhetsprisföretag etablerats. Planen gjordes sedermera till föremål för prövning vid sammanträden med representanter för Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund och Sveriges hantverksorganisation. De särskilda undersökningar angående enhetsprisföretagens rörelse, för vilka svaren på förstnämnda formulär avsågos att tjäna som underlag, diskuterades dessutom vid ett gemensamt sammanträde med företrädare för de nämnda båda enhetsprisföretagen.

Under utredningens fortskridande fästes uppmärksamheten vid ytterligare två företag, som befunnits i vissa hänseenden förete sådana likheter med de egentliga enhetsprisföretagen, att de borde omfattas av den förevarande utredningen, nämligen A/B Tvålhuset Resia och Varuhuset för 88-öres artiklar

A. B. Representanter för dessa båda företag inkallades till överläggning med de sakkunniga, därvid överenskommelse träffades om tillhandahållande åt de sakkunniga av vissa uppgifter angående verksamheten.

Beträffande den del av utredningen, varigenom kännedom skulle vinnas om vissa enskildheter i den övriga detaljhandels rörelse, förutsatte de sakkunniga, att Sveriges köpmannaförbund skulle biträda genom att låta sina platsombud införskaffa uppgifter och vidarebefordra dem till de sakkunniga. Efter överläggningar med förbundet kom ett samarbete till stånd, därvid förbundet representerades av sin ombudsman fil. kand. Gustaf Borgström. Jämväl med Sveriges grossistförbund överenskoms om samarbete, varvid detta förbund representerades av direktören John Barrén. Herrar Borgström och Barrén deltog i de sakkunnigas överläggningar vid de tillfällen, då utredningens planläggning i olika hänseenden dryftades, samt vid de sakkunnigas sammanträden med representanter för minuthandeln i vissa städer. Dessutom biträdde herr Borgström vid arbetet med utväljande av artiklar, som synts böra göras till föremål för vissa kvalitetsundersökningar.

De sakkunnigas detaljhandelsundersökning avsåg att omfatta de viktigaste grenar av detaljhandeln, inom vilka enhetsprisföretagen bedriva försäljning och där de uppnått sin största omsättning. Undersökningen påbörjades med att formulär för besvarande utsändes till minuthandlare och detaljister i Örebro, den stad, där en större enhetsprisaffär först inrättades här i landet. Formulären besvarades emellertid endast i ringa omfattning. Med anledning av utfallet av undersökningen i Örebro avstodo de sakkunniga från att utsträcka utredningen i denna del till andra orter.

Förutom med Sveriges köpmannaförbund och Sveriges grossistförbund hade de sakkunniga under utredningen förbindelse med vissa andra organisationer på näringslivets område. Syftet därmed var att erhålla del av alla de synpunkter och upplysningar, som enligt organisationernas mening ansetts böra vinna beaktande vid utredningen. Sålunda höllos muntliga överläggningar med representanter för Sveriges handelsresandeförening och Sveriges järnhandlareföreningars centralförbund. Med Sveriges hantverksorganisation avhandlades de spörsmål, som angå enhetsprisföretagens verkningar för hantverket. Föreningen Sveriges aktiva handelsresande har i en inkommen skrift utvecklat sin uppfattning av de till utredning föreliggande problemen särskilt med hänsyn till handelsresandekärens intressen. I fråga om enhetsprisföretagens försäljning av frön och blomsterlökar överlade de sakkunniga med trädgårdsmästaren, ledamoten av riksdagens andra kammare K. H. Magnusson i Skövde samt handelsträdgårdsmästaren, ordföranden i Sveriges handelsträdgårdsmästarförbund E. Eriksson i Hässelby. Dessutom avgavs utlåtande i detta ämne på de sakkunnigas anmodan av direktören John Green vid Experimentalfältet i Stockholm.

De sakkunniga företogo tjänsteresor till Örebro, Västerås och Borås, varest sammanträden höllos med medlemmar av därvarande köpmannaorganisationer och andra detaljhandlare.

Sakkunniga — eller, i vissa fall, ledamot av de sakkunniga — sammanträdde med åtskilliga leverantörer till enhetsprisföretagen för vinnande av kännedom angående producenternas uppfattning om sina förbindelser med dessa företag. Genom skriftliga förfrågningar hos dessa leverantörer inhämtades vidare upplysningar i några speciella huvudfrågor. Jämväl enhetsprisföretagen ställde ett omfattande material till de sakkunnigas förfogande för att belysa deras förhållande till produktionen.

Vissa hos enhetsprisföretagen saluförda artiklar underkastades slutligen specialundersökningar med avseende på kvaliteten, varvid jämförelse ägde rum med i den övriga detaljhandeln förekommande artiklar av motsvarande

slag. Undersökningarna utfördes dels av Statens Provingsanstalt, dels (i ett fall) av Kungl. Mynt- och Justeringsverket och dels (i ett fall) av särskilt anmodad sakkunnig.

Över de sakkunnigas betänkande har Kungl. Maj:t infordrat yttrande från kommerskollegium.

Kommerskollegium har i sin tur begärt yttranden — vilka skola vara avgivna före den 1 mars 1936 — av rikets tolv auktoriserade handelskammare, Enhetspris aktiebolaget Epa, Tempo aktiebolag, Aktiebolaget Tvålhuset Resia, Varuhuset för 88-öres artiklar aktiebolag, kooperativa förbundet, Sveriges köpmanförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverksorganisation, Sveriges handelsresandeförening, föreningen Sveriges aktiva handelsresande, Sveriges järnhandlareförenings centralförbund samt Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

Utskottet.

Det betänkande rörande de svenska enhetsprisföretagen, som avgivits av sakkunniga, vilka tillkallats i anledning av 1934 års riksdags begäran om utredning i förevarande ämne, har av Kungl. Maj:t överlämnats till kommerskollegium, som skall avgiva yttrande däröver. Kommerskollegium har i sin tur begärt yttranden av åtskilliga institutioner och sammanslutningar. Den förteckning å dessa, som i det föregående meddelats, utvisar, att företrädare för olika intressen därigenom erhålla ytterligare tillfälle att göra sin uppfattning gällande rörande de spörsmål, som utredningen avser.

Av vad sålunda anförts framgår, att den av riksdagen begärda utredningen ännu icke är avslutad. Med hänsyn härtill förefinnes enligt utskottets mening icke någon anledning för riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära ny utredning i ämnet.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II:485, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 februari 1936.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman, Linder, Frändén, Gustaf Tamm, Sam Larsson, Hagman** och *P. Sandström*;

från andra kammaren: herrar *Österström, Hage, Johanson* i Hallagården, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken, *Hansson* i Trollhättan, *Sandström* i Sollefteå och *Hassler*.*

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.